

PREBEN BRANDT, FORMAND FOR RÅDET FOR SOCIALT UDSATTE

Tro eller viden i socialt arbejde

Igen og igen bliver det sagt at der er stadig flere udstødte, flere hjemløse på gaden, mere elendighed og afmagt blandt de svageste. Dertil kommer at der er en udbredt opfattelse af at viljen til at yde noget til afhjælpning af forholdene fra de bevilgende myndigheders side nu er aftagende, på trods af at politikerne siger det modsatte. Og det bliver dokumenteret med at det da er synligt for enhver der åbner øjnene at det er helt galt fat. Men er det nu rigtigt at man på det sociale område blot behøver at se og føle noget, og så er det også sandheden om den ting?

AT FORSTÅ HVAD DER SKER

Gennem det sidste årti er den sociale indsats over for de personer og grupper som vi ofte betegner som socialt svage, udstødte eller udsatte, øget markant. Det kan både aflæses af de økonomiske redegørelser og af den måde hvorpå grupperne har kunne vække interesse i medierne og i de talrige rapporter studerende og andre involverede udgiver. For 25 år siden da jeg begyndte at beskæftige mig med hjemløse mennesker med alkoholmisbrug – det var de “gamle” alkoholikere der blev hjemløse – var der ikke mange der interesserede sig for forholdene uden for den snævre kreds af professionelle der påtog sig den slags arbejde. Det skulle da lige være de frivillige – hattedamer kaldet – der gjorde et stort og vigtigt arbejde der slet ikke berettigede til den lidt hånlige betegnelse.

Forholdene har ændret sig radikalt siden, såvel hvad angår indsatsens karakter, de der har behov for indsatsen, de der udfører arbejdet, og ikke mindst de økonomiske betingelser der er til stede, og de holdninger der er gældende. Lad mig bare sige det med det samme: Ændringen, hvad angår betingelserne for at udføre det arbejde som må udføres, har været af positiv art. Men alligevel opleves det af mange, kan man høre i debatten, som om problemerne bliver ved med at vokse og bliver sværere og sværere at løse. Det er heller ikke forkert. Gruppen af udsatte er blevet mere sammensat og vanskelig at forholde sig entydigt til. I midten af 1980'erne ændrede gruppens sammensætning sig fra at være overvejende præget af ældre mænd til at bestå af yngre mænd og kvinder. Stofmisbrug bredte sig og blev en adfærd som blev opfattet som så afvigende at det stort set var ensbetydende med social udstødelse og forarmelse for de personer der brugte stoffer. Omkring 1990 forandrede psykiatrien strategi og reducerede i betydelig grad den omsorgsfunktion som ellers havde været en væsentlig del af psykiatriens opgave. Krig mod stofferne og insisteren på at der skulle etableres flere og flere behandlingspladser til stoffri behandling, var vejen frem mod løsningen på problemet. Man mente i fuldt alvor at det med et tilstrækkeligt antal behandlingspladser nok skulle kunne lade sig gøre at få bugt med misbruget – uden at man var villig til at se på det forhold at vi havde en ganske god erfaring med at anden misbrugsbehandling statistisk set sjældent lykkedes for mere end under en fjerdedel af de der begyndte et behandlingsforløb.

På samme måde havde man en forventning om at en distriktspsykiatri skulle kunne tage vare på den behandlingsmæssige del af den psykiatriske indsats, og dermed klare at sikre at mennesker med en svær psykisk lidelse kunne leve en ordentlig tilværelse på egen hånd. De færreste ville indse, fremgår det når man læser tekster fra de sidste 15 års debat, at der kom nye problemer på banen, og at der krævedes nye fremgangsmåder hvis man ville gøre sig håb om at kunne intervenere før der var gået en masse galt. At stofmisbrugerne ikke blev clean bare fordi man troede det. At de der levede som de mest udstødte stofmisbrugere ikke bare døde af overdoser, men også af sygdomme udløst af det liv de måtte leve. At flere og flere psykisk syge ikke bare havde et alkoholoverforbrug, men også et stofmisbrug. Alt dette var åbenlyst, men interessen for at beskrive det og viljen til at tro på udsagnene var mere end ringe, i hvert fald før det var helt åbenlyst galt.

DEN KOMPLICEREDE INDSATS

Nu er det så som om alle kan se disse forhold og ønsker at gøre noget ved det. Den sociale indsats over for de mest udsatte er accelereret i løbet af de sidste få år. Nu er det nærmest blevet noget der kan vække til slagsmål. Hvem der gør mest, og hvem der sikrer de mest omfattende tilførsler af økonomiske midler til området. Og der bliver stadig tilført ressourcer, selvom nogle mener at det nu er toppet, og interessen daler. Amter og kommuner har etableret et væld af nye tilbud og foranstaltninger, og statslige puljemidler har derudover givet mulighed for anderledes, eksperimenterende og nyskabende projekter.

Vi er også blevet bedre til at forsøge at bygge, i hvert fald en del af indsatsen, på viden i stedet for på tro og følelser. Vi ved fra danske undersøgelser f.eks. at det kun er omkring hver femte af de stofmisbrugere som kommer i stoffri behandling der forbliver stoffri. En erfaring der har givet anledning til at antallet af dyre pladser på døgninstitutioner er faldet, samtidig med at kvaliteten er øget i de ambulatorier der leverer substitutionsbehandling. Vi ved også at stofmisbrugere i substitutionsbehandling faktisk har mulighed for at leve et ret godt og fornuftigt liv med stabile forhold, arbejde og familie. Så der er god mening i at der rent faktisk er kommet langt flere pladser i ambulatorierne gennem de sidste år.

Man kan også se på antallet af pladser i de såkaldte socialpsykiatriske tilbud. Samtidig med at antallet af sengepladser til meget langvarige ophold i de psykiatriske hospitaler falder, øges antallet af pladser i socialpsykiatriske botilbud, antallet af støtte- og kontaktpersoner stiger, og der kommer flere og flere væresteder.

Og som jeg indledte med at skrive, sker det alt sammen understøttet af en ganske omfattende velvilje fra såvel den politiske som fra den civile samfundsborgers side. Se blot på de økonomiske midler der er tilført og stadig tilføres området. Bevares, motiverne for velviljen kan være forskellige, og det er vi så også ret gode til at skyde hinanden i skoene. Nogle støtter indsatsen for at slippe af med det ubehagelige på en nem måde.

Andre kræver mere indsats fordi de lever af at udføre den. Nogle er naive pladderhumanister. Og sådan kunne jeg blive ved med at remse ubehagelige synspunkter op. Det er som om området eller feltet, hvad man nu vil kalde det, er særdeles åbent for løse påstande på alle niveauer.

SAMFUNDET I FORANDRING

Det er ikke nemt hverken at forstå eller at gøre noget ved social udstødelse i et samfund i hastig vedvarende forandring. Udstødelse har ikke bare noget at gøre med en person der er anderledes, eller en gruppe der består af anderledes personer. Udstødelsen har noget at gøre med os selv, vi der er indenfor i samfundet. Det effektive, pæne, trygge og forsikringsoptagede samfund reagerer når det ikke længere blot er de samme der ryger udenfor som det ville have været hvis vi havde opretholdt det traditionelle klassesamfund. Man kan måske tale om at afstanden mellem os og de andre bliver større.

De "gode" gamle metoder i socialt arbejde kommer under hårdt pres i det samfund der omgiver os nu. Hvad enten man kan lide det eller ej – og måske skulle man endda skrive: hvad enten det er rigtigt eller forkert – kommer vi til at skulle arbejde på en anden måde og under andre omstændigheder end dem der har været gældende tidligere. Det nytter ikke at bygge arbejdet alene på fornemmelser, følelser og private erfaringer. Viden må indsamles systematisk og bruges rationelt. Men samtidig skal der ydes en indsats der bygger på vilje og evne til involvering og solidaritet. Det vil, om ikke af andre grunde, blive krævet gennem brugerinvolveringen og brugerorganiseringen.

Jeg kan heller ikke forestille mig at vi i de kommende år vil blive fritaget for nye udfordringer. Der vil opstå nye krav om dokumentation af hvad indsatsen medfører. Nye metoder i arbejdet vil komme til os udefra, ligesom vi vil blive opfordret til at deltage i den internationale debat. Kravene til samarbejde mellem forskellige sektorer så man undgår huller i hjælpearbejdet, vil øges. Og nye grupper med betydelige sociale problemer vil dukke op.

OPTIMISME OG PESSIMISME

Der er grund til optimisme. Selvom der lige nu er mange der råber vagt i gevær over det der af dem beskrives som nedskæringer i tilbudene til de mest udsatte grupper, kan jeg ikke andet end glæde mig over at der overalt i landet ses nye gode tilbud. Opsøgende arbejde, gode botilbud i huse der har en kvalitet som ikke er set længe inden for den slags byggeri. Et levende og diskuterende miljø med aktive socialarbejdere, såvel inden for den offentlige forvaltning som i de mange frivillige aktiviteter. Så selvom der er fæle huller i tilbuddene, kan man efter min mening kun ved hjælp af ensidig fokusering på disse mangler og fravælgen af at forstå forholdenes kompleksitet undgå at se mangfoldigheden og viljen til at tænke og handle nyt.

Men der er også grund til pessimisme. For noget tyder på at vi ikke er blevet meget bedre til at se frem og erkende hvad der ligger og venter på os af nye problemer. I en helt ny undersøgelse som jeg netop har læst, beskrives hvordan vi i de europæiske lande aldeles overser det stigende antal stofmisbrugere blandt personer der tilhører landenes etniske minoriteter. Det beskrives at vi med allehånde gode forklaringer nægter at tro på at også personer der tilhører etniske minoriteter, kan have et misbrug af illegale stoffer. Undtagelsen er hvis de skiller sig markant ud, og man ser dem sælge stoffer – så er vi til gengæld gode til at rette mistanken mod en hel gruppe og være villige til at reagere ganske skånseløst over for dem. Men generelt bilder vi os ind at deres netværk samler dem op, at det er lige så lidt/meget stigmatiserende for dem som for andre at erkende misbruget åbent. Vi tror naivt på at de kan og skal behandles som gennemsnittet af befolkningen, og vi bekymrer os for overhovedet at bringe emnet på banen, alene med den undskyldning at vi nødig vil udsætte indvandrere og flygtninge, som det jo drejer sig om, for yderligere at skulle blive stigmatiseret, og at den der bærer budskabet frem, skal blive slået i hartkorn med indvandrerfjendske grupper.

Det er vigtigt for den enkelte sårbare, for grupperne af udsatte og for os alle sammen at den indsats der ydes over for de socialt udstødte, både er rationelt og holdningsmæssigt bestemt. Vi skal være i stand til at kunne forelægge såvel den dokumenterbare viden som de indignerede følelser, ikke alene i det faglige arbejde, men også i de socialpolitiske diskussioner. Ikke adskilt, men som en samlet enhed. Først da bliver det menneskeligt og troværdigt.

Fortsæt debatten på www.jagoo.dk/kronik